

Vier heren over het Gouda van rond 1890

- Aflevering 2 -

Jaap Rebel en Jan H. Kompagnie

Wat vooraf ging...

Op 19 oktober 1954 sprak de voorzitter van Die Goude, J.G.W.F. Bik, met drie oude Gouwenaars, te weten S.H. van der Kraats, B.H. van der Werve en D.L. Dijkxshoorn over het Gouda van rond 1890. Het opvallende was dat de uitgesproken tekst werd vastgelegd met behulp van een wire-recorder, een vroege vorm van de bandrecorder. Dat zou overigens niet door middel van een nylondraad zijn geschied, zoals in de Goudsche Courant van 30 mei 1981 stond, maar van een staaldraad, volgens onder anderen de 86-jarige heer Van Eijk in reactie op de eerste aflevering van dit artikel. Nu de tweede aflevering.

Dooddokteren en handoplegging

Bik: Het Herthuis, hebt U dat nog goed gekend?

v.d.Werve: Ja.

Bik: Ging U daar biljarten?

v.d.Werve: 's Avonds, nee, dat is wel een hotel geweest. Een logement was het, een herenlogement en toen naderhand is Wolf er in gekomen. Toen nog een apotheek en al die dingen meer, zoals drogist. Ja, dan liet je bij de drogist de recepten klaarmaken. Hij had heel veel klanten in de stad, want het was zo'n verkapte apotheek.

Bik: Dat Herthuis, was dat meer een hotel.

v.d.Werve: Nee, dat was een herenlogement. Daar achter was een grote ruimte. Daar moesten dan de lopers {die met de wagens in de stad kopen [lopen?]} de dorpen af die hadden daar allemaal hun standplaats en daar kwamen ze voor die tijd hun goed brengen.

Bik: En U had het zo over het wegbrengen van recepten e.d. en dat komt natuurlijk dan even in mijn branche terecht met de dokter, de doktersbezoeken in het algemeen. Ik heb van de heer v.d.Kraats wel eens een verhaaltje gehoord over de wijze waarop hij bij Dr. Spruyt is ontvangen. Wilt U dat eens vertellen?

v.d.Kraats: Nou, dat zit zo in elkaar hé. Op een zeker ogenblik had ik eens een vreselijk zwerende neus en dat was niet prettig. En dat werd maar steeds erger. En ja dat was dan thuis huilen en mijn moeder zei: 'Nou jongen het zal wel beter worden'. En als het dan te erg werd, dan zei ze nou, ga dan meer even naar Dr. Spruyt. Ik ging dan op een draf naar Dr. Spruyt. Je moest dan altijd achterom door de steeg, want daar had hij zijn spreekkamer. En dan zei de dokter: 'En wat heb jij!'. 'Oh dokter mijn vader heeft gevraagd of U eens naar mijn neus wilt kijken'. En dan keek hij je aan en zei: 'En donder nou maar op'. Dat was Dr. Spruyt.

Ik heb ook eens een neusbloeding gehad en ik kwam bij Dr.Büchner. Dat was de schoonvader van Dr. Spruyt. Deze zei: 'Jongen kom je daarvoor hier. Ze moeten je maar een glaasje limonade geven'. Dus als ik thuis wat had en ik had trek in een glaasje limonade, dan kwam ik even zo aan mijn neus en ?

Bik: Maar die Dr. Spruyt, die was geloof ik een bijzondere liefhebber van vioolspelen nietwaar? En dat weet de heer v.d.Kraats ook wel hoe dat gegaan is.

v.d.Kraats: Kijk, wanneer er iemand met een kind of een kind alleen of wat dan ook en er moest hier of daar ergens aan geholpen worden, dan kon dat soms een beetje pijnlijk wezen. Zo'n kind ging dan huilen, maar Dr. Spruyt, die had altijd een radicaal middel. Ga jij schreeuwen, ga dan maar eens op die stoel zitten en dan ga ik een poosje vioolspelen. Dan liet hij je zitten, ging naar de andere kamer en greep zijn viool. Gewoonweg, daar deed je niets aan hé. Ondertussen bleek deze methode een bijzondere gunstige te zijn gezien het resultaat. Ze zijn nog niet doodgedokterd.

Bik: En nog een andere vraag, mijnheer v.d.Werve. U hebt op de Haven gewoond en op de Haven hebben wij de bekende Hoffman's Stichting van die juffrouw Hoffman. En ik zie hier mijnheer v.d. Putten [Putte]. Die was destijds één van de regenten van de Hoffman's Stichting of die is het geloof ik nog. Of afgezet. Wat was dat toen.

v.d.Kraats (of v.d. Putte): Afgezet toen. Daar heb ik nog aan meegewerkt.

Bik: Dat is dus de gaarkeuken. Maar kunt U zich herinneren dat deze Hoffman's Stichting tot stand is gekomen.

v.d.Kraats: Ja, ik was bij de heer Drooglever op kantoor. Ik ben 2 jaar bij Drooglever op kantoor geweest en daar heb ik geholpen de boel uit elkaar te gooien.

Bik: En ik heb wel eens gehoord, dat deze Mejuffrouw Hoffman zo vriendelijk is geweest haar familie te onterven en op deze manier een stichting tot stand te brengen. Want ik meen dat ze niet goed bij haar hoofd was.

v.d.Kraats: Nee, ze was niet goed bij haar hoofd, ze zat in een gesticht en ze stond onder de voogdij van de heer Viruly. Geen familie en toen is dat testament gemaakt. Het moest een Stichting zijn voor oude dames van de gegoede stand, maar die financieel niet krachtig genoeg waren om zelf in hun onderhoud te voorzien en tegen geringe betaling daar konden komen. Dat was nogal een tamelijk groot bedrag. Een paar legaten. De gaarkeuken is daar uit voortgekomen.

Bik: Ik meende, dat de gaarkeuken gesticht moest worden om tegen een kleine vaste vergoeding een hoofdmaal te krijgen, dat was primair, secundair is daaruit de Hoffman's Stichting op de Haven ontstaan.

v.d.Kraats: Nee, nee. Die nalatenschap was ongeveer f 400.000,-. Hoeveel geld zou dit tegenwoordig zijn. Ik heb destijds het testament gezien dokter. Maar de gaarkeuken was primair en als er nog geld over was, was het voor de dames uit de nette burgerlijke stand, die niet zelf in hun onderhoud kon-

De Henriëtta Hoffman's Stichting aan de Oosthaven. Foto: SAHM.

den voorzien. Uiteindelijk hebben wij het dus aan de heer Viruly te danken. Viruly was curator.

Bik: De Katholieke Kerk op de Haven. Dat heeft U zeker nog wel meegemaakt of niet.

v.d.Kraats: Ja.

Bik: Dus dat hebt U toch ook nog meegemaakt. Die is toen verplaatst naar de Kleiweg, daar had je toen een grote stucadoorzaak (Clemens) van 2 mensen en op die werkplaats is de kerk gekomen.

v.d.Kraats: Ja, na de Franse tijd.

Bik: De wetenswaardigheden hiervan kunt U in de bundel uitvoerig vinden. Ik meen dat de heer v.d.Kraats daarin geschreven heeft over de wetenswaardigheden van wat hij werkelijk heeft meegemaakt.

v.d.Kraats: Met matglazen ruiten en daar was nog een gedeelte van dat gebouw bij. Dat was een jongedameschool geweest. dat waren jongedames van buitenaf, die daar op de Kleiweg waren.

Bik: Dan waar ik nog even aandacht voor wil vragen. Ik heb hier een aantekening gemaakt over het bezoek van de heer Sequah. Oh ja. Kunt U daar iets van vertellen.

Dijkxhoorn: Dan moeten wij geloof ik de meisjes van de Kaarsenfabriek er bij halen.

Bik: Ik weet niet of U de stem van de heer Dijkxhoorn kunt verstaan. Maar die zegt dat de paarden werden afgespannen en de meisjes van de Kaarsenfabriek, die trokken de wagens en brachten ze naar de Boelekade toe.

Dijkxhoorn: Ja want hij kwam in de Boelekade, daar kwam hij een séance geven. En die man verkocht kruiden en daar bracht hij dan tevens voor mee een stuk of wat muzikanten, die erg hard blazen konden. En dan nodigde hij een ieder die kreupel was of erg veel pijn had, uit om op die bewuste séance-avond naar de Boelekade te komen. Dan waren er honderden mensen op de been. Nou en dan kwamen die stakkerds en die kwamen met behulp van een ander op het toneel. Maar Sequah die zag je niet. Het was een klein bijdehand blikslagertje en als ze dan lang genoeg gezeten hadden en de spanning was tot het hoogste gestegen, dan kwam die meneer. Met een vaartje kwam hij het toneel op lopen en dan moest hij zijn mond nog afvegen. En dan kauwde hij nog een beetje. Hij gaf dan een teken aan de muziek, dat die beginnen konden met blazen en als ze dan een ogenblik geblazen hadden, dan was er een patiënt, die achter het gordijn gekomen was en zich ontkleed had. Dan ging hij die man masseren en dat ging niet zo zachtjes. Die man gilte het dan uit van de pijn. Maar hij kon nooit zo hard schreeuwen als die muziek en als hij dan helemaal murw gewreven was, want daar ging het om, dan kwam hij gewoon lopend van het toneel af. Nou en dat gaf geld in het laatje. Iedereen moest zo'n pak van die kruiden hebben en als dan 's avonds om half elf die séance afgelopen was, nou dan was er een massa volk. Alles was op de been. Hij werd met een rijtuig met 4 paarden van Ons Genoegen naar de Kleiweg en de Markt gereden. Maar op de Kleiweg werden de paarden al reeds afgespannen en dan trok het publiek en dat was in hoofdzaak werkvolk van de Kaarsenfabriek, dat trok die hele zaak naar de Zalm toe en dan stonden er voor de Zalm een hele massa mensen. Dat moest dan allemaal naar de regels gaan hé. En dat kostte ook geld. Nou en dan was er altijd zijn verzoek dat de meisjes van de Kaarsenfabriek het lied van Piet Hein zongen. Nou die snapten er niets van dat ze gegrepen werden en die zetten dat liedje in. En dan om half twaalf stonden ze nog op de markt van Piet Hein te zingen. Toen is hij een

- dag of drie hier geweest en toen was de séance weer afgelopen.
- Bik: En Sequah had het niet erg getroffen hé. Mijnheer v.d.Werve, die heeft Sequah nog eens een pak slaag zien krijgen.
- v.d.Werve: Toen was ik onder Moerkapelle. Hij was toen op de jacht. Maar Sequah had toen geen geduld. Er kwam een koppel eenden aan en toen begon hij te schieten. Dus al die eenden weg en toen kreeg hij van zijn maat, waar hij mee was, een pak slaag.
- Bik: Mijnheer (A.R.) v.d.Putte maakte de opmerking, dat Sequah ook nog verscheen op het bordes van het stadhuis, ik meen van de Zalm. Daar logeerde hij drie dagen. Met het stadhuis had hij niets te maken.
- Bik: Ik noemde hier zojuist het stadhuis. Wij hebben van de Oudheidkundige Kring ons best gedaan om de bundel te verkrijgen om zoveel mogelijk nog historische gegevens van het oude stadhuis voor te stellen. Mijnheer v.d.Werve, ik meen dat U de indeling van het stadhuis ook nog gekend hebt.
- v.d.Werve: Ja zeker.
- Bik: En kunt U ons daar nog iets bijzonders van vertellen?
- v.d.Werve: Als men er in komt, was links de justitie, de politie. De Commissaris Dikkert. Hij was tevens ambtenaar van het Openbare Ministerie bij het Kantongerecht. Toen had je geen aparte ambtenaar daarvoor zoals tegenwoordig. En als ik dan wat gedaan had, dat niet goed was, dan kreeg mijn vader dat te weten van de Commissaris. Dan kreeg ik een standje als ik thuis was. Maar je had vlak achter de kamer van de Commissaris (daar zaten de agenten) daar had je dan een klein deurtje. En als er dan een dronken vent kwam, dan ging het deurtje open en dan werd hij in een hok geduwd.
- Bik: Vooraan? Voor het stadhuis, dat deurtje?
- v.d.Werve: Nee zeker niet. De agentenkamer. Daar had je ook een trapje. Nou daar zat boven de heer Leeuwenstein. Die had de Burgerlijke Stand. En dan zat de secretaris waar nu de bode gewoond heeft. En daar boven kreeg je het personeel.
- Bik: Waren er destijds veel agenten. Op het ogenblik zijn er nog wel een paar!
- v.d.Werve: Nee, maar je had de nachtwakers. Dat waren pottenbakkers en sigarenmakers en alle mogelijke lui.
- Bik: Waren dat vrijwilligers of waren dat betaalde krachten.
- v.d.Werve: Nee die werden betaald. En die zaten 's avonds achter de Waag. Want U weet, in vroeger dagen, was de nachtwacht burgerplicht. Nee, dit waren gewoon de nachtwakers. Toen had je vier agenten.
- Bik: Vier agenten. Dat waren(namen niet te verstaan; wel te verstaan is: Dries de Dief). Die is later op de brug te lande gekomen, de Rode Brug. Toen is hij bruggewachter geworden. Wie de vierde was, dat weet ik niet meer. Die vier agenten, die hadden op de dag dienst hé; dus 's nachts werd dat hoofdzakelijk aan de voorman van de nachtwakers overgelaten. Bouters was de Inspecteur van de Politie. Die woonde op de Turfmarkt. Een grote man, die liep altijd met een hoge hoed op. En als hij er aan te pas kwam dan was het niet erg zuiver hoor. Nee. Dat was een man, die kon een grote mond opzetten en daar waren ze allemaal bang van. Nou en 's nachts die nachtwakers. Ja en als er dan voor de hele stad vier van die mensen op ronde gingen en die andere 4 moesten nog een poosje rusten tot de andere weer terugkwamen, dan begrijpt U wel dat die hele nachtwacht niets te betekenen had. En dan had je nog een aardig ver-

schijnsel. Op een gegeven ogenblik is dat politiecorps uitgebreid tot 8 man en toen zijn de nachtwakers ingekrompen. Weer even later werden het zestien man. Toen waren de nachtwakers helemaal van het toneel verdwenen. Toen deden die niet meer mee.

Maar die agenten moesten ook als er brand was dienst doen. Dan werd degene, die 's nachts op wacht was, met de fluit geflankeerd. En als er dan 's

nachts brand was, dan hadden ze allemaal hun eigen wijk. Ze moesten dan zo hard als ze konden rennen de Raadsleden wekken, de brandmeesters wekken. De Burgemeester en de Wethouders en het hele spul, dat kwam er aan te pas. En dan blies die man op de fluit 'tet, tet' en dan schreeuwde hij meteen waar de brand was. En dat is allemaal verdwenen hé. Dat heb je niet meer.

Bik: De Schutters

v.d.Werve: Als je nu op de markt komt (ik woonde op de Zeugstraat), dan was je altijd in de war. Want ik weet nog heel goed, toen er brand was aan de? toen dachten wij dat het aan het einde van de Groenendaal was. Ja zo slecht kon je 's nachts zien. En ik was toch heel goed bekend in Gouda.

Bik: De heer (Mr. S.H.) Smit fluistert hier zojuist dat de heren agenten vroeger niet gepensionneerd werden. Dat was later. Maar vroeger zouden ze dan een ander baantje krijgen. Krijgen ze nog wel. En vandaar dat Dries den Dief op de Rode Brug stond.

Bik: En waarom had deze man deze bijnaam?

v.d.Werve: Ja, dat weet ik niet hoor.

Bik: Nog even een andere vraag. We zijn nu toch even met de politie en justitie bezig. Mijnheer v.d. Werve, U hebt mij wel eens iets verteld over wat U van Uw vader heeft gehoord over de laatste misdadiger, die hier in Gouda dan geëxecuteerd is geworden. Vertelt U daar nog eens iets van.

v.d.Werve: Nou 's morgens kwamen de rechtsdienaren uit Den Haag, die kwamen per rijtuig de polder uit. En onder de Boompjes stonden de Goudse heren dan om de heren van het gerecht te ontmoeten. Ze werden dan naar het stadhuis gebracht. Ik heb het ook uit overlevering van mijn vader. Mijn vader is er toen bij geweest. Het schavot stond toen tussen het Boterhuis en Arti Legi. Het was vreselijk vol mensen. Je kon geen voet verzetten in de stad, zo vol was het toen. En toen de klok twaalf uur begon te slaan, het ogenblik dat het gebeuren zou, toen kon je een speld horen vallen op de tribune. En zo was het gebeurd dat de man zijn hoofd opzij hing, of er was weer de grootste pret. Het was helemaal een feestdag. Maar er waren ook verscheidene mensen, die het schandaal niet zien wilden. Dat is ook gebeurd. Die gingen de stad uit.

Bik: Er heeft pas geleden in de krant gestaan dat voor Koningin Juliana hier nooit een andere Koningin geweest is.

v.d.Werve: Oh, dat weet ik niet, dat er hier geen Koningin is geweest. Er heeft toen eens in de Goudse Courant gestaan dat er nooit meer een andere Koningin

Het Herthuis aan de Markt (nu Etos). Foto: SAHM.

is geweest, maar dat is onjuist. Koningin Sophie is hier geweest. En die is geweest voor de Kerk. En toen heb ik gezeten in de lantaarnpaal, de paal die op de Kleiwegbrug stond. En toen heb ik zo hard geschreeuwd. Zij keek mij aan en begon te lachen.

Naderhand hebben wij nog eens bezoek gehad van de Keizer van Brazilië. Daar is mijn broer toen zo aardig ingelopen. Die Keizer sprak niets anders dan Spaans. De heer Scheltinga en alle heren van het museum konden geen van allen die taal. En ze wisten ook niet wat ze doen zouden. Ze hadden toen een conciërge in het Arti Legi, van Buren heette hij. Die man was zo zenuwachtig en mijn vader moest juist op het Kantongerecht zijn. Ze

zaten zo erg met die taal. Die conciërge zegt toen tegen mijn broer, kom jij eens even mee. Die was op de Handelsschool en die leerde Spaans. Nou hij werd daar toen voorgezet om dat te doen. Hij was een of twee jaar op de Handelsschool geweest en dat was nog niet zo gemakkelijk. Maar ze hadden allemaal les in Amerikaans Spaans, dus dat ging niet meer. En toen is de conversatie later in het Engels overgegaan. En dat ging goed. Mijn broer kende goed Engels.

Bik: En heeft hij bij die gelegenheid geen lintje gekregen?

v.d.Werve: Het is niet de gewoonte als je de een of andere gezant rondleidt om dan een lintje te krijgen. Maar hij heeft wel groot plezier gehad. Want de conciërge die was zo zenuwachtig en die zei maar: 'Keizer, Keizertje, kijk dan toch, kijk dan toch'.

Het kooten

Bik: Mijnheer Dijkxhoorn, U heeft mij nog eens een verhaaltje verteld over het oplaten van een luchtballon op de Kattesingel.

Dijkxhoorn: Dat was bij het kaaspakhuis van van Eijk. Dat was vroeger een blekerij. Toen is daar een luchtballon opgelaten. Die is vast blijven zitten in de bomen. Hij is blijven haken. Ja, toen is hij losgemaakt en verder gegaan.

Bik: En dat was natuurlijk voor de jeugd een bijzondere aantrekkelijkheid. Hebt U dat zelf gezien?

Dijkxhoorn: Ja, dat heb ik gezien.

Bik: En U hebt het over de jeugd. We hebben het nu over de jeugd. Het straatspel van tegenwoordig zoals de jongens daar aan het vliegeren zijn. Vroeger waren wij veel meer aan het hoepelen. De meisjes aan het bikkelen op de stoepen. Maar dan hadden wij vroeger ook dat kooten op straat. Hoe is dat mijnheer v.d. Kraats?

v.d.Kraats: Dat is een erg lang verhaal hoor. Dat moet ik heel erg verkorten. Het was een hazard-spel. Dus was het door een politieverordening verboden. Maar de hele voorgeschiedenis. Het ontstaan zal ik nu maar achterwege laten,

R.K. kerk in Gasthuiskapel door D.J. van Vreumingen. Foto: SAHM.

want dat is veel te lang. Maar het is wel aardig op zichzelf. Daar deden de kleine kinderen aan mee; daar deden de opgeschoten jongens op school aan mee en vanzelfsprekend de grotere jongens. Die deden er helemaal aan mee. Als nu zo'n kooterbaan was opgericht, dwz. dit is een beknopt verhaal. Indien er een jongen was die vijf cent in zijn zak had, dan was er geen jongen in de stad of hij ging kooten, dat was altijd raak.

Bik:

Wat zijn kooten? Want dat weten deze mensen niet.

v.d.Kraats:

Dat is een been uit de knieschijf van de koe. Het moesten koeienpoten zijn omdat die de juiste grootte hadden en de juiste harten [hardheid?]. Een paardenpoot (been!) is veel groter en een kalfspoot is veel te zacht en hij staat recht. En je hebt er juist inzitten wat je voor een kootspel nodig hebt. Je hebt in het kootspel een staander en een gooier nodig. Dat zijn twee verschillende kooten. De gooier die kan niet goed staan en de staander daar kan je niet goed mee gooien. Dat is zo. Maar als dan zo'n baan was opgericht, bv. ik had zes centen of een dubbeltje in mijn zak. Nou dan moesten die centen voor die koot. Die koot werd op het rolletje van de straat neergezet en dan moesten hiervoor die vijf of zes centen of net zoveel als dat je in wou zetten. Die moesten op de grond gelegd worden en jongens er omheen die waren er altijd genoeg. En dan moesten die jongens, die moesten er nog vijf centen bijzetten. En als de koot verspeeld werd en hij werd niet geraakt dan mochten ze er elk een cent bijnemen. Dus dan had elk een cent verdiend. Maar de grotere jongens die deden dat niet met vijf centen. Er kwamen dan al gauw twee kwartjes in de baan, zoals ze dat noemden. En dan gebeurde het heel vaak, dat er grote vechtpartijen uit voort kwamen. En dat was nog niet zo misselijk. Dan werd er goed raak geslagen, maar als de vechtpartij was afgelopen, dan gingen ze broederlijk verder.

En nu krijg je de agenten. Die moesten daar streng op letten en dat deden ze dan ook. En dan het oprichten van zo'n kootenbaan. Dat werd altijd zodanig gedaan, dat je aan vier kanten kon zien of er een agent aankwam. De meest beroemde was in de Doelesteege, vlak voor de nieuwe brug nu. Je kon dan zien of er één uit de Walesteeg kwam of één over de Doelebrug, of één van de molen van de Punt of dat er één van de Tiendewegzijde kwam. Maar in het kleine plantsoentje achter de Kerk, daar had je ook een kootenbaan. Ik zeg baan, dat noemen ze zo op zijn Gouds. En daar hadden ze geen uitzicht. Daar konden ze niet precies zien of er één van achter de Kerk of van de Molenwerf vandaan kwam, of één van bij de firma Bik achter de Kerk vandaan. En daar heb ik meerdere malen gezien of daar heb ik aan meegedaan, dat bv. Dries de Dief, excuseer dat ik nu de naam noem, dat is wel niet zo heel erg fair, er aankwam. Je kon het een kwartier van te voren horen dat ze daar aan de gang waren. Dan joelde daar een groot geschreeuw en dat ging met herrie gepaard. Nou en dan wist hij op een slinkse manier langs de muur te sluipen en eens te bukken of op een hurkje te zitten. Want gedurig kwam hij nader bij dat brugje, wat er nu nog ligt. Nou en als hij dan bij dat brugje was, dan kwam hij met een vaartje aanlopen. Bliksemse jongens dit en dat, weer aan het kooten. En een herrie als alles aan de haal ging. Dan vergaten ze de kooten en de centen. Want die konden ze niet zo gauw oprapen. Die bleven altijd liggen. En als die agenten dan die kooten te pakken hadden, dan gingen ze het water in. En de centen die gingen in de zak, dat was niet erg. Ik heb zelf meerdere malen gezien dat er bijna f 3,- in de weddenschap

stond en dat waren hele bedragen. Je had toen een hele hoop verschillende spelen bv.; de grote mannen zelfs. Van die grote langs de straat, een meter of zeven à acht er vandaan probeerde die ander eerlijk te raken. Voor een dubbeltje. Dat loopt op! Dat werd zwaar gokken, met dat kootspel. Dat zeg ik. Als daar aan begonnen moet worden, dan heb ik nog wel een uur nodig.

Wat zegt U? Nou dat kan ik nu niet zo direct zeggen. De koot waarmee gegooid werd. Je had natuurlijk twee kanten, de rugkant en de buikkant. En als die koot nu naar de staankoot geworpen werd en hij had het geluk dat hij hem raakte, en er waren jongens die een heel goed richtingsvermogen hadden en vaak raakten, dan was dat gewonnen. En dan dat hele soepje wat er voor gelegen was, dat ging de zak in. En dan moest er opnieuw gezet worden en net zolang tot hij weer geraakt werd. Maar wanneer zo'n koot nu geworpen werd en hij vloog voorbij de staankoot, dan vloog hij zo'n meter of tien verder en dan kon je vanaf waar de koot stond, kon je niet zien hoe of die koot te lande was gekomen. Daarvoor was een boetgaarder in het bedrijf gezet. En die had alleen maar de taak om te kijken of er geen diender aankwam. En zijn tweede taak was, om die koot, die zo'n eind was weggeworpen, om die achterna te vliegen en om te kijken hoe die koot was neergekomen. Nou had je aan die koot, zoals ik zo-even heb gezegd twee kanten. Als nou die koot pal achterover lag dan was het schijt. Excuseer me dat ik het zo uitdruk. Dit betekende dat het verspeeld was. Maar lag hij nou met de bolle kant boven, dan lag hij stoot. Dan kreeg je de helft van hetgeen er in stond. En dan de boetgaarder. Ja, kijk eens, die kreeg als hij viermaal die koot nagegaan was en hij was viermaal geraakt, dan kreeg hij een cent boete. En dat was heel wat. En daar moest je niet aankomen. Maar als nou de vierde worp zou plaats hebben en de derde worp lag wel eens lastig, die lag wel eens bv. tegen een kant aan die je niet goed kon zien. En dan riep hij wel eens stoot als het geen stoot was. En daar er altijd goede gediensstigen bij waren, die dat even konden controleren, had je de grote vechtpartijen aan de hand. En dan had de boetgaarder het gedaan.

Maar dan kon het ook gebeuren dat zo'n koot inplaats van dat hij nu zo lag, dat hij zo kwam te liggen dat hij drie winden lag. Hij lag dan niet stoot en niet schijt. Er moest dan overgegooid worden. Dat was niet geldig. Nou en dan had je en dat was vaste prik, politie en vechtpartijen. Die grotere jongens, die om grotere bedragen speelden, dat was echt hazardspel. De kleine kindertjes, die gingen naar de Vest toe. Daar haalden ze een hele pet vol pijpsteeltjes en die steeltjes daar werd om gespeeld. Daar was geen gevaar bij. De dienders vonden het echt wel leuk om dat zaakje na te drijven. Want ik veronderstel, zoals ik hier en daar wel eens hoorde, dat er wel een klein hassebasje overgeschoten is.

Bik: Ik weet niet maar ik geloof, dat wij hier met een aardschok te maken hebben. [er gebeurt kennelijk iets in de zaal] Wat ik verder nog wilde vragen. Wij hebben nu het streven van de agenten om de jongens het kooten te verbieden. Maar nu denk ik nog terug aan wat wij vroeger nog als kind kenden. De straattypen uit mijn tijd: Adriaan en gekke Trijntje. Maar dergelijke typen waren er vroeger natuurlijk veel meer.

Keesemie

v.d.Werve: Ja, ja, Je had er wel gekke Hendrik bijvoorbeeld. Ja, dat [Adriaan en gekke

Trijntje?] is wel weer van latere tijd. Gekke Hendrik was nog uit mijn kinderjaren. Gekke Hendrik was een man die op Vaste Avond naar Ouderkerk en Nieuwerkerk ging. Dan had hij zo'n rommelpot achter op zijn rug hangen. En voor elke cent of twee centen mocht je er eens aan rommelen.

En die was zo gek, die wist altijd precies aan de centen te komen. Zaterdagavonds dan ging hij altijd zo veel mogelijk alle slagers af en bij de een dan kreeg hij zo'n been en bij de ander kreeg hij zus been. En van weer een ander een stuk vlees, etc. En dat was voor de soep hé en nam hij mee naar huis. Hij at er goed van. Maar naast die verschillende typen had je nog eigenaardige inrichtingen hier in de stad. Daar ben ik ook nog wel vijftig maal ingeweest. Een er van was die van Keesemie en die woonde op de Nieuwehaven. Haar eigen naam was Ham, Trui van Ham. Die vrouw was een kraakzindelijk mens. Je kon er van de vloer eten. En als je nou Zondags met je meisje uitgeweest was en het was half tien geworden, dan moest dat meisje naar huis. Maar dat waste het water van de zee niet af, je moest dan eerst naar Keesemie. Dat was de eindtractatie. Je moest dan twee of drie suikerkezen kopen. Die waren zo groot en die waren een halve centimeter dik en van een hele fijne kwaliteit. Dan zat je de kezen lekker op te eten hé, dat was een bepaalde attractie.

En dan had je nog een andere. Dat was Lena Klef, die woonde bij mij in de straat. Ik heb 77 jaar in de Zeugestraat gewoond. Het bedrijf van die vrouw was pannekoekjes maken. Van die kinderpannekoekjes. Ze woonde in het laatste huisje in de steeg op het hoekje van de Vogelenzang. En ze had een broer genaamd Duizendhaar. Dat was een pakjesdrager aan het station. Hij had geen haartje van een honderdste millimeter op zijn hoofd. Dan kwam ze in actie. Er kon geen blind paard schade doen, geen schildertje of niets. Het was een gewone vierkante ruimte, met rode tegeltjes en dan had je vlak aan het raam een tafeltje staan. Daar kon je dan wat opleggen. En zij zat in de hoek van de kamer en daar had ze zo'n grote stenen pot met as er in. Op die as werden kooltjes vuur gelegd en naast haar had ze een pan met beslag staan. Het eerste pannetje werd met een doek met olie ingewreven zodat het niet vast kon gaan zitten. Dat ging allemaal even gemoedelijk. Zo nu en dan veegde ze haar neus af en dat ging allemaal gewoon door. En als ze dan het laatste van de vijf pannekoekjes er ingedaan had, dan was het eerste pannekoekje aan de onderkant gaar. Dan een bonk op dat steeltje en keerde ze het pannekoekje om. Het kon dan weer een ogenblikje bakken en als het klaar was, werd het er uitgehaald. En dat was een pannekoekje, zo groot. En zo dik toch zeker. Zuiver meel met water hoor, niks meer. Die kostte een cent. En als je dan heel erg bij kas was en bij vader en moeder erg gezanikt had, dan kreeg je er een halve cent bij. Je kreeg dan een lik van een halve cent er op, een lik stroop. Mensen, die beter bij kas zaten, die legden een stuk kaas op tafel neer, Leidse kaas. Die werd er dan ingebakken en dat kostte vijf cent. De kaas bracht je mee maar zij moest de centen er voor hebben. Er kwamen zelfs mensen van de Raam. Die kwamen daar 's middags naar toe om pannekoekjes te eten en op hun gemak een kletspraatje te maken. Ze kregen nog een kop koffie toe, dat 's morgens om zeven uur gezet was. Dat zijn allemaal van die dingen daar zie of hoor je nu niets meer van.

Bik:

Ja, dat heb ik wel eens gehoord, dat de mensen van het Raam daar heengingen. Maar was het ook niet zo vroeger, dat men ook wel rondging met warme lever, die men op straat verkocht.

- v.d. Werve: Ja, dat was Tienus den Dot, die woonde op het Raam. Hij had een winkel, een slagerswinkel was het niet, maar zijn specialiteit was lever. En als hij nu Zaterdagsavonds en het was ook een hele zindelijke boel, als hij dan geschoren was en een schoon overhemd aangetrokken had en een helder wit sloofje voor met twee zakken erin, dan kwam er een gewone plaat zoals de koekebakkers gebruiken aan een riem en die liep over de schouder. Hij ging dan de stad rond. Dat blad was verdeeld in drie vakken. Eerste vak daar lag lever voor een cent, het tweede vak daar lagen dikkere stukken, die kostten 3 centen en als je nu heel goed bij kas was, dan kocht je voor vijf cent per stuk en dan was hij zo dik. En het was altijd warm. Er was een verwarmingstoestel aangemaakt en bij honderden stukken werd dat gegeten. Kijk eens, de voeding was toen ook heel anders dan nu. Je kreeg er een lik zout ook bij. Dus als je eens snoepen wou, kocht je een stuk lever. Nu gaan ze een ijsje kopen. Het komt allemaal op hetzelfde neer.
- Bik: En dat wilde ik U nog even vragen, omdat U nu zo bezig bent met wat er op straat verkocht werd. Ik denk even terug aan de verjaardag van de Koningin. Nu is er een Commissie van Oranje en andere openbare feesten. Maar hoe was het nu vroeger voor Koningin Wilhelmina, toen Koning Willem III nog leefde. Waren er toen nog speciale feesten.
- v.d. Werve: Nee, nee. Geen feest. De vlag werd uitgestoken en het kan best wezen, dat de kinderen op school getraceerd werden op een kop chocolade. Ik geloof dat dat er nog wel was, maar publieke feesten, zoals wij nu hebben, had je toen niet. Wel had je altijd de parade. Die had je altijd.
- Bik: En waar werd die gehouden?
- v.d. Werve: Op de markt. Dat was de infanterie en daaraan verbonden was de schutterij.
- Bik: Ik kan U wel zeggen dat ik in het Gasthuisarchief een mededeling gevonden heb, dat door middel van de Burgemeester de patiënten op de verjaardag van de Koning een extra maal eten moest worden aangeboden en er moest ook op wijn getraceerd worden.
- v.d. Werve: Ja, dat was in het ziekenhuis, maar dat was niet voor het publiek. Verder niet. Nee nee. Dat was veel later pas. Alleen parade. Als de 'Goudvink' er bij te pas kwam, dat was een gepensioneerd kapitein van het Indische Leger. Die had al 40 jaar pensioen genoten. Hij woonde op de Tiendeweg bij Mijnheer van Soest. Als er nu parade was, kwam de Officier van Gezondheid en de Adjudant en allemaal Officieren. Die kwamen er allemaal aan te pas in vol ornaat, in groot tenue. En dan kwam de Goudvink er bij. Die sloeg nooit een parade over en was helemaal in het goud uitgedost. In het uniform van het Indische Leger, het was een lange dunne man met een sik.
- Bik: Mijnheer v.d. Werve, U bent in Gouda deurwaarder geweest en nu wilde ik U eens iets vragen over Uw werk als deurwaarder. Ik bedoel dit. Tegenwoordig leest men van faillissementen, van alle mogelijke dingen die nu toch eigenlijk het werk van een deurwaarder zijn. Maar kunt U zeggen of ook in dit opzicht de tijden veranderd zijn. Was er vroeger ook veel werk voor de deurwaarder te doen.
- v.d. Werve: Heel weinig, er waren weinig faillissementen, de mensen waren vroeger solider. (hartelijk gelach uit de zaal).

wordt vervolgd